

SỰ THAM GIA CỦA NGƯỜI CAO TUỔI TRONG HOẠT ĐỘNG BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG TẠI ĐÔ THỊ HÀ NỘI HIỆN NAY

Đỗ Thị Kim Anh

Tóm tắt: Cùng với tốc độ đô thị hóa tăng nhanh, ô nhiễm môi trường đô thị là một trong những vấn đề đáng quan tâm nhất hiện nay. Bên cạnh sự nỗ lực của các cơ quan chức năng có liên quan trong công tác bảo vệ môi trường đô thị còn có sự tham gia tích cực của các cá nhân, tổ chức xã hội trong đó có nhóm người cao tuổi. Người cao tuổi tham gia bảo vệ môi trường đô thị tại Hà Nội (với các hình thức cá nhân độc lập hoặc các câu lạc bộ, hội người cao tuổi) là những tấm gương đi đầu, tạo hiệu ứng lan tỏa cho các cá nhân, nhóm khác trong cộng đồng tham gia theo, ngoài ra làm thay đổi nhận thức và hành vi bảo vệ môi trường của người dân đô thị. Bài viết khái quát hóa một số mô hình người cao tuổi tham gia bảo vệ môi trường đô thị ở Hà Nội, thông qua phỏng vấn sâu và nghiên cứu tài liệu thứ cấp. Từ đó, tác giả chỉ ra các ưu nhược điểm, nguyên nhân và biện pháp khắc phục.

Từ khóa: Sự tham gia; người cao tuổi; bảo vệ môi trường; đô thị Hà Nội

Đặt vấn đề

Trong những năm gần đây, tốc độ đô thị hóa tăng nhanh ở Việt Nam đặt ra nhiều khó khăn, thách thức đối với công tác quản lý môi trường đô thị, đặc biệt là tình trạng ô nhiễm nguồn nước, không khí, rác thải, chất thải... Điều này làm ảnh hưởng nghiêm trọng tới sức khỏe và chất lượng sống của người dân và sự phát triển bền vững nói chung. Giải quyết ô nhiễm môi trường không chỉ còn là trách nhiệm riêng của các cơ quan chức năng mà là trách nhiệm và ý thức chung của toàn xã hội.

Người cao tuổi (NCT) ở Việt Nam là nhóm nhân khẩu học xã hội đặc thù, có vai trò quan trọng trong việc tham gia giải quyết các vấn đề của cộng đồng và xã hội. Lịch sử luôn khẳng định truyền thống "trọng lão, trọng xỉ" của người Việt. Với số lượng ngày càng tăng cùng với quá trình già hóa dân số, NCT không phải chỉ là nhóm "bưu tri", "nghỉ ngơi", "dưỡng già", nhóm người "thừa", "yếu thế" mà thực tế, họ luôn "sống vui, sống

khỏe, sống có ích" tiếp tục tham gia các hoạt động xã hội, trong đó có bảo vệ môi trường.

Hà Nội vừa là thủ đô, vừa là trung tâm kinh tế - chính trị - văn hóa, một trong hai đô thị lớn nhất của cả nước, tập trung khoảng trên 1 triệu NCT (chiếm tỷ lệ hơn 13% dân số địa bàn) (Tổng cục Dân số, 2018). Đây là một trong những nguồn nhân lực quan trọng cho các công tác xã hội, trong đó có bảo vệ môi trường. NCT ở Hà Nội, đa số cũng là những người có kiến thức, trình độ chuyên môn cao, nhiều kinh nghiệm, uy tín và đặc biệt được chăm sóc sức khỏe tốt nên cơ hội tham gia, đóng góp vào các hoạt động bảo vệ môi trường có nhiều lợi thế hơn các khu vực khác. Trên thực tế, NCT ở Hà Nội cũng đã có nhiều hoạt động thiết thực trong công tác nêu trên.

Bài viết này tập trung phân tích một số mô hình tiêu biểu bảo vệ môi trường của NCT tại đô thị Hà Nội; từ đó đề xuất một số giải pháp nhằm phát huy vai trò, sự tham gia của nhóm này trong các công tác bảo vệ môi trường đô thị.

1. Một số mô hình và gương cá nhân người cao tuổi tham gia bảo vệ môi trường tại đô thị Hà Nội

NCT tham gia bảo vệ môi trường là một chương trình được Trung ương Hội Người cao tuổi Việt Nam phát động nhiều năm nay. Theo đó, NCT bằng uy tín và nhiệt huyết của mình, ở một số nơi, trở thành nhóm gương mẫu đi đầu trong phong trào giữ gìn vệ sinh môi trường đường làng, ngõ xóm, tạo ảnh hưởng tích cực đến cộng đồng dân cư nơi mình sinh sống. Mặc dù dựa trên ý tưởng về một chương trình chung nhưng thực tế nghiên cứu cho thấy, sự tham gia của NCT trong công tác bảo vệ môi trường ở mỗi công đồng đều có những sự khác biệt về các sáng kiến, mô hình.

1.1. Mô hình “Câu lạc bộ Môi trường xanh hồ Giảng Võ”

Hoạt động của mô hình nhật rác của người cao tuổi tại hồ Giảng Võ được hình thành từ tháng 9/2016, với ý tưởng ban đầu của một nhóm NCT trong Ban chấp hành Hội Cựu Thanh niên xung phong, sau đó kêu gọi những NCT sinh sống ở các khu vực lân cận cùng tham gia. Để cho các hoạt động bảo vệ môi trường đi vào chuyên nghiệp và tạo ra các hiệu ứng xã hội, những thành viên của nhóm NCT đã thành lập “*Câu lạc bộ Môi trường xanh hồ Giảng Võ*”. Hoạt động câu lạc bộ (CLB) diễn ra thường kỳ vào sáng thứ 4 và chủ nhật hàng tuần. Sáng thứ 4 chủ yếu có sự tham gia của nhóm NCT trong CLB, còn sáng chủ nhật có thêm sự tham gia của các tình nguyện viên ở các nơi, từ các quận khác như Đống Đa, Cầu Giấy, Thanh Xuân,...

Hoạt động của CLB tập trung từ 8h sáng theo lịch, mỗi thành viên trong nhóm được phát dụng cụ gồm 1 chiếc túi to, găng tay, cùng 1 chiếc kẹp dài để thu gom rác thải xung quanh hồ Giảng Võ. Người gấp rác trên vỉa hè, người dưới bờ kè, người gom rác bẩn, người vớt cá chết... Kinh phí hoạt động của CLB hoàn toàn tự túc, do các thành viên đóng góp tự nguyện. Hoạt động của CLB hiện nay đang có sức lan tỏa lớn, được sự ủng hộ, tham gia của nhiều người, trong đó có cả người ngoại quốc và nhìn chung hoạt động của NCT đã tạo ra sự

thay đổi đáng kể về ý thức bảo vệ môi trường của những cư dân sinh sống gần khu vực hồ Giảng Võ.

Miêu tả về hoạt động của CLB, một NCT cho biết: “*Có mấy cô chú năm nay về hưu cũng 60 và ngoài 60 tuổi, tiền nông cũng dư dật, thì thông biểu hội mây trăm mua găng tay, mua túi nilon, chứ Hôi cũng không được chính quyền hỗ trợ. Hoàn toàn tự nguyện, cần bộ về hưu, cần bộ có chức, có quyền... Những người bên ngoài cũng là đồng lực để giúp cho các thành viên trong CLB quyết tâm hơn. Nhiều người đi mấy cây số, có ông người Nhật ở Thường Tín đi xe bus lên Hà Đông buổi tối thứ 7, ngủ ở Khách sạn, sáng ra đi xe bus lên đây. Bác ấy là người nước ngoài nhưng rất nhiệt tình và thường xuyên có mặt*” (Phỏng vấn sâu - PVS, Chủ tịch Hội Cựu Thanh niên xung phong phường Giảng Võ).

1.2. Mô hình nhật rác của người cao tuổi tại hồ Hoàn Kiếm và Vườn hoa 19/8

Từ năm 2012, một phụ nữ trong Hội NCT phường Tràng Tiền chứng kiến cảnh nhóm người nước ngoài (Nhật, Thái Lan,...) tình nguyện cầm kẹp, túi nilon, đeo bao tay nhặt rác quanh bờ hồ Hoàn Kiếm. Nhận thấy, đây là việc làm vô cùng ý nghĩa nên bà đã tìm hiểu và về tuyên truyền, vận động hội viên NCT phường tham gia.

Ban đầu, nhóm NCT chỉ nhặt rác quanh hồ Hoàn Kiếm vào sáng chủ nhật sau mở rộng ra Vườn hoa 19/8 vào sáng thứ 2 hàng tuần. Nhóm NCT vừa nhặt rác vừa khuyến khích chụp ảnh hoạt động đăng lên mạng xã hội Facebook nhằm tuyên truyền mọi người tham gia ủng hộ hoạt động. Giống như trường hợp phường Giảng Võ, kinh phí hoạt động của Hội chủ yếu là tiền đóng góp của các thành viên còn dụng cụ nhặt rác ban đầu do nhóm người nước ngoài tham gia ủng hộ. Sau đó một số thanh niên cũng ủng hộ và thành viên tham gia hoạt động CLB chủ động tự bỏ tiền mua sắm dụng cụ nhặt rác.

Nằm trong chuỗi hoạt động chung, NCT phường Tràng Tiền không ngừng tuyên truyền về việc hạn chế sử dụng túi nilon. Các cụ thường gom các túi nilon không dùng đến rửa sạch, tập hợp lại, mang cho người bán rau tái sử dụng. Hội cũng kết

nổi được với một đơn vị gom túi nilon để làm gạch (túi nilon sạch, cắt nhỏ ra, nhét vào một chai nhựa sau đó mang đi làm gạch); hoặc là thu gom tập hợp các pin sau khi sử dụng lại, mang đến điểm thu gom. Hiện nay tại trụ sở phường Trảng Tiền có đặt một điểm thu gom pin của NCT để mọi người đến tập hợp ở đó mà không vứt vào thùng rác như trước.

"Bác thấy rằng NCT có vai trò đầu tàu gương mẫu. Thật ra những việc bảo vệ môi trường thì hầu hết là NCT tham gia. Thực tế là lớp trẻ bận đi học, đi làm, bận công tác cũng không tham gia nhiều trong các hoạt động... Bảo vệ môi trường cũng thể hiện ra nhiều khía cạnh: dọn vệ sinh đường phố, hạn chế sử dụng túi nilon, hay gom pin lại. Như vậy thì người cao tuổi đóng góp rất tích cực... Thêm nữa là người ta nhìn vào những đóng góp của người cao tuổi thì sẽ phải suy xét lại hành động của bản thân để lan tỏa những điều tốt đẹp" (PVS, Chủ tịch Hội NCT phường Trảng Tiền, quận Hoàn Kiếm)

1.3. Mô hình của Hội Người cao tuổi phường Nghĩa Tân, quận Cầu Giấy

Là một trong những chi hội NCT có nhiều hoạt động, sinh hoạt bổ ích, theo thống kê đầu năm 2019, Hội Người cao tuổi trên địa bàn phường Nghĩa Tân luôn huy động gần 2.600 hội viên tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường trên địa bàn. Một trong những quy chuẩn được các hội viên hưởng ứng tham gia và để lại hiệu quả tích cực là các hội viên cao tuổi đến từng nhà tuyên truyền, vận động về bảo vệ môi trường. Hội viên Hội NCT luôn nêu gương, đi đầu trong các phong trào trồng cây xanh, không vứt rác bừa bãi; đồ rác đúng giờ và đúng nơi quy định; xóa quảng cáo rao vặt trái phép; tham gia tổng vệ sinh môi trường hàng tuần,...

Do đặc thù về địa lý khu vực ngoại thành trước đây, phường Nghĩa Tân được thừa hưởng vườn cây xanh với diện tích lên đến hơn 1.000 m². Nhiều năm trước, đây là bãi đất trống, cỏ lau um tùm, là tụ điểm lui tới của người nghiện ma túy. Hội NCT phường Nghĩa Tân đã có sáng kiến dọn dẹp khu vực này, lấy lại mặt bằng sạch để làm công viên.

Sau một thời gian dọn dẹp sạch sẽ và trồng cây xanh, Hội NCT được chính quyền địa phương ghi nhận, tin nhiệm giao quản lý, bảo quản khu vườn này. Cũng từ đó nơi đây có tên Vườn cây NCT.

Vườn cây NCT hiện có nhiều cây to, tỏa bóng rộng, mang lại không gian xanh, thoáng mát và điều hòa không khí cho cả khu dân cư và đã trở thành nơi sinh hoạt chung của cả cộng đồng. Năm 2016, các cụ còn vận động các cơ quan, tổ chức hỗ trợ hơn 300 triệu đồng mua sắm trang thiết bị cần thiết để biến nơi đây thành nơi tập thể thao, sinh hoạt văn hóa trong không gian thoáng trảng, sạch sẽ. Có nhiều phân khu được hình thành như khu hội trường là nơi tổ chức các hoạt động tập thể; cầu lạc bộ đường sinh, tập thể dục thể thao, cầu lạc bộ văn nghệ; khu đọc sách báo; khu vui chơi dành cho trẻ em, khu ăn uống, giải khát,...

Việc xây dựng mô hình Vườn cây NCT của Hội NCT phường Nghĩa Tân không chỉ nêu tinh thần "tuổi cao, gương sáng" trong công tác môi trường mà còn bằng những hoạt động thực tiễn hàng ngày cải tạo môi trường tại khu vực này. Tổng kết các hoạt động bảo vệ môi trường, Chủ tịch Hội NCT phường Nghĩa Tân chia sẻ kinh nghiệm: "Hội NCT phường Nghĩa Tân đang đóng vai trò tích cực trong tuyên truyền bảo vệ môi trường. Các hội viên đã vận động con cháu và trực tiếp tham gia bảo vệ môi trường, trồng cây xanh, không vứt rác bừa bãi; xây dựng tuyến phố tự quản về bảo vệ môi trường... Đề nâng cao nhận thức của các bộ gia đình, hội viên Hội NCT đến từng nhà vận động, chia sẻ mục đích, ý nghĩa của việc bảo vệ môi trường. Hội NCT phường Nghĩa Tân còn góp sức không nhỏ trong việc giải phóng chợ cóc tại khu vực tổ dân phố số 1; xây dựng quy ước chuẩn mực về thực hiện nếp sống văn hóa NCT, bảo vệ môi trường" (PVS, Chủ tịch Hội NCT phường Nghĩa Tân, quận Cầu Giấy).

1.4. Một số chân dung tiêu biểu về người cao tuổi tiêu biểu tham gia bảo vệ môi trường ở đô thị Hà Nội

Cụ bà 90 tuổi dành 30 năm quét đường phố không công

Trường hợp bà Lê Thị Th. phường Thanh Xuân Bắc, quận Thanh Xuân là một điển hình cho

việc cá nhân NCT tham gia công tác môi trường. Mặc dù gần 90 tuổi nhưng hàng ngày bà Th. từ 4h30-5h đã dậy quét dọn vệ sinh khu phố và dọn giúp các hàng quán bữa bộn xung quanh khu phố. Hơn 30 năm bà Th. lao động âm thầm, với những công việc trường chừng quen thuộc, những đã gây hiệu ứng tích cực tới những người dân xung quanh khu phố trong công tác vệ sinh môi trường (Truyền hình Hà Nội, 6/1/2019 lúc 10h18p).

Người đàn ông 30 năm dọn rác hồ Hữu Tiệp

NCT khác là ông Đỗ Sáng L., phường Ngọc Hà, quận Ba Đình mặc dù đã bước sang tuổi 83, nhưng đã có 30 năm dọn dẹp hồ Hữu Tiệp. Hàng ngày, như một thói quen, ông L. đi bộ 3-4 lần ra hồ Hữu Tiệp, tay cầm theo chiếc vợt tự chế để thu gom rác dưới lòng hồ. Mới đầu nhiều người cho rằng ông già dờ, nhưng sau khi hiểu ra, họ kính phục ông như một người dành nhiều thời gian và tâm sức giữ gìn môi trường (Bảo Lao động, ngày 13/8/2019).

Người cựu chiến binh vứt rác hồ Cự Chinh

Ông Nguyễn Văn T, phường Nhân Chính, quận Thanh Xuân từng là một người lính, tham gia Sư đoàn F350 bảo vệ Thủ đô trong những năm chống Mỹ. Dù đã 83 tuổi nhưng hàng ngày cứ vào khoảng 7h 30 sáng và 17h chiều, ông T lại mang “đồ nghề” ra hồ làm công việc vứt rác, rồi chuyển rác tới điểm tập kết cách hồ chừng 300 m. Ông T dùng “đồ nghề”, là chiếc sào tre dài chừng 5 - 6 m, đầu trên gắn một chiếc vợt, xách theo sau là một chiếc rổ cũ (hoặc bao tải) để chứa rác. Với dụng cụ đơn giản như vậy, ông Ta đã vứt từng chiếc lá, cọng cây khô, túi nilon, vỏ chai lọ, giấy gói bánh kẹo... mà một số người thiếu ý thức ném xuống hồ. Dù diện tích hồ nước rộng tới gần 3.000 m², nhưng chỉ sau khoảng 30 - 50 phút với quá trình lao động miệt mài của một cá nhân NCT, mặt hồ lại sạch sẽ và xanh trong hơn (Bảo Hà Nội Mo Hàngáy 10/7/2016).

2. Một vài đánh giá về hoạt động tham gia bảo vệ môi trường của người cao tuổi ở đô thị Hà Nội

Ưu điểm

Thứ nhất, sự tham gia của NCT, cùng với những sáng kiến, lòng nhiệt tình và sự tự nguyện

góp phần tạo nên nhiều mô hình cải thiện môi trường hiệu quả ở các cộng đồng.

Với quá trình già hóa dân số ở nước ta, tỷ lệ người cao tuổi ngày càng cao trong cơ cấu dân số. Việc khuyến khích nguồn lực NCT, những người còn đủ sức khỏe, có điều kiện, mong muốn lao động, cống hiến tham gia bảo vệ môi trường là việc vô cùng cần thiết cho xã hội. Thực tế NCT tham gia các phong trào xã hội tích cực không phải vì vấn đề thu nhập, mưu sinh như các nhóm xã hội khác. Họ đóng góp công sức, trí tuệ vì niềm vui, vì những mục tiêu cao cả mang lại lợi ích chung cho cộng đồng.

Không chỉ là những hoạt động có tổ chức (Hội NCT) mà các hoạt động tự phát của NCT tại cộng đồng cũng giúp ích rất nhiều cho các địa phương trong công tác vệ sinh môi trường đô thị như các mô hình thu gom rác ở hồ Giảng Võ, hồ Hoàn Kiếm,... Từ những hoạt động tự phát ban đầu, các mô hình này đã được mở rộng, mang tính quy củ và chuyên nghiệp hơn, tạo nên những giá trị văn hóa trong bảo vệ, giữ gìn môi trường xanh, sạch, đẹp ở các cộng đồng.

Không chỉ bằng các mô hình can thiệp thực tiễn mà NCT còn đóng vai trò quan trọng trong công tác tuyên truyền, vận động nhân dân ở khu dân cư giữ gìn vệ sinh, cảnh quan “Xanh - Sạch - Đẹp”, sống thân thiện với môi trường, sử dụng tài nguyên thiên nhiên hợp lý, đấu tranh khắc phục những tệ nạn, thói quen trong sản xuất, sinh hoạt, tiêu dùng xâm hại đến tài nguyên và môi trường. Nhiều phong trào được triển khai rộng khắp đến từng hộ gia đình văn hóa, khu dân cư văn hóa, góp phần bảo vệ môi trường tại cộng đồng dân cư. Bên cạnh đó, qua phản ánh tờ thông tin báo chí, cũng có không ít người cao tuổi cũng đã mạnh dạn đấu tranh, tố giác các hành vi vi phạm về tài nguyên và môi trường của các cá nhân, doanh nghiệp ở các địa phương.

Thứ hai, sự tham gia của NCT trong bảo vệ môi trường đã nêu gương sáng cho các nhóm xã hội khác, thúc đẩy các phong trào bảo vệ môi trường trong cộng đồng.

Việc tham gia của NCT trong các hoạt động bảo vệ môi trường tại cộng đồng cũng nằm trong hệ thống thang bậc giá trị của văn hóa Việt Nam, ngày xưa ra những hiệu ứng giá trị xã hội tích cực. Trường hợp mô hình các cụ già nhặt rác ở hồ Giảng Võ, hồ Hoàn Kiếm đã biến cho hoạt động này không còn chỉ là hoạt động của NCT. Từ sự nêu gương bằng hành động của NCT, nhiều thanh thiếu niên đã tích cực, tự nguyện tham gia phong trào này, biến hồ Giảng Võ hay hồ Hoàn Kiếm trở thành một điểm công cộng sạch đẹp, bảo tồn các giá trị văn hóa, lịch sử và môi trường.

Các phong trào thu gom rác thải, trồng cây xanh của NCT cũng thu hút sự quan tâm của cộng đồng đô thị. Nhiều nhóm xã hội cũng đã ủng hộ và cùng tham gia. Việc tuyên truyền về vệ sinh môi trường ở các khu dân cư cũng có nhiều chuyển biến tích cực, làm thay đổi ý thức của người dân đô thị như các phong trào xanh sạch đẹp, vệ sinh khu phố, xây dựng nếp sống văn minh, gia đình văn hóa. Đặc biệt là ngày càng nhiều các cán bộ cơ sở như bí thư chi bộ hay tổ trưởng tổ dân phố là NCT có uy tín ở địa phương được nhân dân bầu lên.

Thứ ba, sự tham gia của NCT trong bảo vệ môi trường đã thúc đẩy việc xây dựng, ban hành nhiều chính sách phát huy vai trò NCT trong công tác bảo vệ môi trường.

Bằng cách hoạt động thiết thực hiệu quả trong công tác bảo vệ môi trường, NCT đã thu hút sự quan tâm của Đảng, Nhà nước, các bộ ngành, dẫn đến việc xây dựng các cơ chế, chính sách quan trọng nhằm thu hút NCT tham gia bảo vệ môi trường. Điều 23 Luật Người cao tuổi (2009) về phát huy vai trò NCT được cụ thể hóa trong nhiều chính sách liên quan đến hoạt động bảo vệ môi trường. Trong đó có việc hình thành Nghị quyết Hội nghị BCH TW Hội NCT VN lần thứ 2 (khóa IV) về Chương trình hành động toàn khóa "Người cao tuổi tham gia bảo vệ môi trường và xây dựng nông thôn mới" giai đoạn 2011 -2015; Chương trình phối hợp công tác số 265/CTPH-HNCT-BTNMT ngày 01 tháng 06 năm 2012 về việc "Thực hiện nhiệm vụ trong lĩnh vực tài nguyên và môi trường" giai đoạn 2012 - 2016; Chương trình

phối hợp số 239/CTPH-HNCT-BTNMT ngày 26 tháng 7 năm 2017 về việc "Thực hiện nhiệm vụ trong lĩnh vực tài nguyên và môi trường" giai đoạn 2017 - 2022; Chương trình phối hợp số 20/CTPH-MTTQ-BTNMT về việc thực hiện nhiệm vụ trên lĩnh vực tài nguyên và môi trường giai đoạn 2012 - MTTW-TCTV-TNMT ngày 08/11/2017; Chương trình phối hợp giám sát việc thực hiện chính sách, pháp luật về khai thác tài nguyên, bảo vệ môi trường và ứng phó với biến đổi khí hậu giai đoạn 2017-2019,....

Riêng đối với công tác Hội NCT, hoạt động tham gia bảo vệ môi trường đã trở thành Chương trình hành động cả hai nhiệm kỳ IV và V. Do có cơ chế, chính sách, chương trình động cụ thể, các hoạt động của NCT trong công tác bảo vệ môi trường ngày càng quy mô, bài bản hơn, từ tự phát cho đến các hoạt động tự giác, chuyên nghiệp có tổ chức. Hội NCT ngày càng phát huy vai trò lãnh đạo NCT trong công tác môi trường cả ở trung ương và địa phương.

Thứ tư, sự tham gia của NCT trong các hoạt động bảo vệ môi trường đem lại lợi ích cho chính họ.

Sống vui, sống khỏe vì gia đình và xã hội là phương châm sống của NCT. Trừ những người đau ốm, NCT còn sức khỏe họ luôn mong muốn tham gia các phong trào xã hội hữu ích. Tham gia các hoạt động vì môi trường (mức độ nhẹ nhàng phù hợp với sức khỏe) đối với NCT cũng giống như một hình thức thể dục nâng cao thể chất, đặc biệt những NCT có điều kiện sinh hoạt tập thể cũng nhau tạo nên không khí vui vẻ hòa mình với thiên nhiên. Chính vì vậy NCT ở đô thị thường hay có các phong trào tập thể dục dưỡng sinh buổi sáng ở nơi công cộng, tham gia các hội, các CLB, sinh hoạt văn hóa, văn nghệ, tham gia các hoạt động nhân đạo, từ thiện, cứu tế xã hội,... Bảo vệ, giữ gìn môi trường cũng là các hoạt động gắn liền với cuộc sống yêu thiên nhiên. Thông qua các hoạt động hữu ích với môi trường sống, NCT sẽ có cơ hội sống vui, sống khỏe và tăng tuổi thọ. Cũng chính vì lẽ đó mà việc tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường của NCT rất được con cháu ủng hộ.

Một số khó khăn, hạn chế

Thứ nhất, phần lớn mô hình tham gia bảo vệ môi trường của NCT ở đô thị vẫn chỉ dừng ở ở việc thi điểm, chưa có cơ chế và điều kiện nhân rộng.

Do xuất phát từ các mô hình tự phát của các nhóm nhỏ NCT hướng đến cải tạo môi trường ở một khu vực địa lý cụ thể, nên chủ yếu hoạt động của các mô hình thực hiện với quy mô nhỏ. Các công việc đơn giản như dọn dẹp vệ sinh môi trường chưa đem lại hiệu quả kinh tế xã hội và môi trường cao. Các mô hình do NCT quyền góp, tự bỏ tiền thực hiện không có sự hỗ trợ kinh phí từ chính quyền, doanh nghiệp hay người dân, nên khó khăn trong việc triển khai thường xuyên, cũng như mở rộng các hoạt động.

Mặc dù có nhiều mô hình triển khai tại cộng đồng nhưng có sự không đồng đều giữa các khu vực. Ngoài ra, do chưa có sự nghiên cứu, đánh giá, tổng kết các mô hình của các cơ quan chức năng, nên việc xây dựng cơ chế, chính sách hỗ trợ, nhân rộng các mô hình chủ yếu mang tính truyền thống, nếu gương nhiều hơn là hiệu quả thực tiễn.

Thứ hai, NCT tham gia bảo vệ môi trường còn thiếu kiến thức, kỹ năng, kinh nghiệm trong việc tổ chức các hoạt động.

Các hoạt động bảo vệ môi trường của NCT tại cộng đồng dựa trên việc huy động sự tham gia tự nguyện, mà trong đó phần đông không có kiến thức, kỹ năng chuyên môn liên quan đến vấn đề môi trường. Từ các nhóm ngành nghề khác nhau NCT ở cộng đồng hình thành các nhóm hoạt động về môi trường tương đối đơn giản, chỉ tập trung vào vấn đề trồng cây hoặc vệ sinh môi trường. Họ không thể xử lý được các vấn đề phức tạp về môi trường như rác thải, ô nhiễm nước, ô nhiễm không khí,... Các mô hình đấu tranh với các hiện tượng tiêu cực trong môi trường đặc biệt là tình trạng doanh nghiệp gây ô nhiễm môi trường là khó khăn với NCT.

Vi những hạn chế về kiến thức, kỹ năng, nên NCT tại cộng đồng cũng khó hình thành nhiều

sáng kiến và áp dụng sáng kiến trong việc cải tạo môi trường cộng đồng.

Thứ ba, hoạt động chỉ đạo, vận động phát huy vai trò NCT tham gia phong trào bảo vệ môi trường do Mặt trận tổ quốc, Hội NCT tổ chức vẫn còn nhiều khó khăn, hạn chế.

Mặc dù đã có nhiều chương trình, cuộc vận động NCT tham gia bảo vệ môi trường thời gian gần đây, tuy nhiên chưa có sự chỉ đạo, hướng dẫn, kiểm tra kịp thời về công tác phối hợp giữa cơ quan quản lý nhà nước về môi trường với Mặt trận, Hội NCT địa phương, cơ sở. Bên cạnh đó, việc tổ chức sơ kết công tác phối hợp chưa thường xuyên, liên tục đã ảnh hưởng không nhỏ tới việc xây dựng kế hoạch phối hợp hằng năm.

Hoạt động phối hợp cung cấp thông tin, vấn bản môi về bảo vệ môi trường, đặc biệt là các vấn đề về biến đổi khí hậu và ứng phó với biến đổi khí hậu cho các tổ chức triển khai chương trình còn nhiều hạn chế. Các khóa đào tạo, tập huấn nâng cao kiến thức và năng lực chuyên môn cho cán bộ Mặt trận, cán bộ Hội NCT chưa được thường xuyên.

Sự phối hợp tổ chức các hoạt động giữa Mặt trận, Hội NCT và Sở Tài nguyên và Môi trường khu vực đô thị Hà Nội chưa thường xuyên, liên tục. Phối hợp chủ yếu là hoạt động bề nổi, chưa có điều kiện đi sâu nắm bắt và tháo gỡ giúp địa phương giải quyết những bức xúc về công tác bảo vệ môi trường.

Thời lượng tuyên truyền về Luật Bảo vệ Môi trường, công tác bảo vệ môi trường trên các phương tiện thông tin đại chúng các cấp còn ít; nhận thức, hiểu biết về tầm quan trọng của việc bảo vệ tài nguyên - môi trường của người dân còn hạn chế; ý thức một số hộ chưa cao, chưa thực hiện nghiêm túc quy ước và cam kết bảo vệ tài nguyên - môi trường.

Công tác tuyên truyền cho đoàn viên, hội viên và các tầng lớp nhân dân chưa được thường xuyên; công tác sơ kết, tổng kết để nhân rộng mô hình và khen thưởng còn hạn chế, nên việc thực hiện nhiệm vụ bảo vệ môi trường đạt hiệu quả chưa cao.

Công tác vận động, tuyên truyền triển khai trên diện rộng còn hạn chế, công tác xây dựng, duy trì các mô hình hiệu quả chưa thường xuyên.

3. Một số giải pháp, khuyến nghị phát huy vai trò người cao tuổi trong việc bảo vệ môi trường

Qua kết quả nghiên cứu các mô hình và tầm gương thực tiễn, để phát huy được tiềm năng, vai trò và sức sáng tạo của NCT trong phát triển kinh tế - xã hội nói chung và bảo vệ môi trường nói riêng, cần cụ thể hóa các quan điểm thành hệ thống các giải pháp khoa học, cụ thể và có tính khả thi. Các giải pháp nói trên cần phải đồng bộ, thống nhất, được triển khai một cách có chương trình, kế hoạch; có sự chỉ đạo, quản lý và kiểm tra sát sao, gắn bó chặt chẽ với hoạt động thực tiễn của NCT.

Các giải pháp cần tập trung vào các mặt chủ yếu sau:

Thứ nhất, chính quyền các cấp tiếp tục quan tâm, chăm sóc NCT đồng thời tạo điều kiện tốt nhất cho họ phát triển thể lực, cả trí lực và điều kiện sống, môi trường làm việc; khuyến khích NCT tham gia hoạt động xã hội, phong trào xã hội trong đó có bảo vệ môi trường.

Thứ hai, phát huy vai trò NCT là lĩnh vực rộng. Hệ thống các giải pháp lồng ghép, gắn kết các chính sách về NCT với các chính sách chung cần được quan tâm. Hoạt động của NCT trong một lĩnh vực phải được xem xét đồng thời với các hoạt động khác gắn liền với các nhóm xã hội khác. Các giải pháp đơn lẻ trong một lĩnh vực khó đạt được hiệu quả thực tế.

Bên cạnh đó các ban ngành có liên quan cần nâng cao công tác truyền thông môi trường, nâng cao ý thức người dân. Việc NCT tham gia vệ sinh môi trường, không có nghĩa là các nhóm xã hội khác được quyền ý lại, tiếp tục có những hành động vô ý thức với môi trường. Cần truyền thông kết hợp nâng cao các hình thức xử phạt tại chỗ, xử phạt lưu động với các hành vi gây ô nhiễm môi trường như vứt rác bừa bãi, xả thải gây ô nhiễm môi trường ở đô thị,...

Thứ ba, Nhà nước cần giải quyết tốt các vấn đề chung, xây dựng và phát triển các khu đô thị trở thành một khu vực phát triển năng động, chính trị ổn định, kinh tế và văn hóa phát triển, khoa học kỹ thuật tiên tiến, đặc biệt là xử lý tốt các vấn đề môi trường và xây dựng văn hóa môi trường làm cơ sở cho sự phát triển chung của NCT.

Tài liệu tham khảo

1. Báo Hà Nội mới (2016). *Người cựu chiến binh làm hồi sinh hồ Cự Chinh*, ngày 10/7.
2. Báo Lao động (2019). *Cu ông ở Hà Nội 30 năm tự nguyện vứt rác bảo vệ môi trường*, ngày 13/8.
3. Đài Truyền hình Hà Nội (2019). *Chương trình Chuyện tuổi già: người cao tuổi tham gia bảo vệ môi trường ngày 6/1/2019 lúc 10h 18p*
4. Tổng cục Dân số - Bộ Y tế (2018). *Hà Nội chăm sóc và phát huy thế mạnh của người cao tuổi*.

Thông tin tác giả:

Đỗ Thị Kim Anh, Th.S

- Đơn vị công tác: Viện Nghiên cứu Phát triển bền vững Vùng, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

- Địa chỉ email: kimanh1310@gmail.com

Ngày nhận bài: 31/9/2019

Ngày nhận bản sửa: 31/10/2019

Ngày duyệt đăng: 8/11/2019